

Таїсія Грицишина,
ORCID ID 0000-0002-2150-6348

м. Київ

УДК 37.013.75:316.614

РЕЗУЛЬТАТИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РІДНИМ КРАЄМ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті описано перший етап дослідження соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з рідним краєм в умовах закладу дошкільної освіти, а саме – діагностику рівня соціалізації, що містить кількісні показники знань дітей та їх ставлення до рідного краю. Наведено результати якісного та кількісного аналізу усних розповідей дітей, результати знань старших дошкільників про рідний край за методикою проєктивного малювання. Визначено критерії, що дають змогу виявити ефективність цього виду діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: рідний край, заклад дошкільної освіти, старший дошкільник, вік, соціальний розвиток, експериментальне дослідження, критерії, діагностика, констатувальний експеримент, кількісний та якісний аналіз даних.

Упродовж останніх років проблема соціального розвитку дітей дошкільного віку виходить на передній план. Суттю всіх питань, пов'язаних із розвитком дитини, її вихованням, соціалізацією, є соціальне самопочуття та здатність взаємодіяти зі світом. Закладання основ соціальної компетентності сприяє оптимальному входженню дитини в соціальний світ, а соціальну компетентність дитини сприймають як здатність задовольняти власні потреби через суспільно прийнятні способи реалізації активності у взаємодії з оточуючими.

Першим соціальним середовищем для дитини є заклад дошкільної освіти (ЗДО), тобто те середовище, де вона продовжує отримувати елементарні знання, вміння, навички, що забезпечать здатність орієнтуватися в довкіллі, набувати життєвого соціального досвіду відповідно до віку, адекватно реагувати на явища, події, людей і предметний світ, а також забезпечать відповідний рівень її готовності до школи.

Під впливом ЗДО у дитини формується свідоме ставлення до себе як до самостійної особистості, рівної з іншими. Відбувається становлення позитивного образу «Я», формування почуття гідності та власної значущості серед оточуючих. У дошкільника формується адекватна самооцінка, збереження особистісного простору, усвідомлюється поведінка з урахуванням можливих реакцій інших людей, виховується вміння пристосовуватися до життя за нових соціальних умов. Процес соціалізації досягає певного ступеня завершеності під час досягнення соціальної зрілості, що характеризується набуттям особистістю інтегрального соціального статусу [3, с. 84–89].

Метою соціалізації дітей дошкільного віку є вироблення адекватних і гармонійних уявлень про рідний край, знань про історію та традиції рідного краю, елементарних суспільних категорій, розвиток елементарних навичок суспільної поведінки. Необхідно зазначити, що мета й завдання процесу соціалізації стосуються питань суспільного виховання, використання суспільних засобів і методів впливу на формування повноцінної особистості.

Досліджуючи процес соціалізації дітей старшого дошкільного віку, учені-філософи Г. Зайченко, І. Кальний, В. Саратовський [2] визначають головні напрями соціалізації: 1) сприяти адаптації дитини до умов життєдіяльності (входження дитини у світ людських відносин, формування відкритості до світу людей); 2) сприяти динаміці та розвитку самоусві-

домлення, що дасть дитині змогу змінювати уявлення про себе та ставлення до себе у процесі життєдіяльності (виховання навичок соціальної поведінки); 3) формувати суб'єктивну життєву позицію, допомагати в самореалізації. З огляду на те, що цей процес має діалогічне спрямування, а саме: відношення «Я – Я» – внутрішній діалог, умова формування самосвідомості та самооцінювання; «Я – Ти» – царина формування морального почуття, почуття любові, ненависті, дружби; «Я – Ми» – царина виховання національної свідомості, почуття солідарності; «Я – Людство» – умова усвідомлення власної приналежності до роду людського, джерело філософсько-історичних, футурологічних рефлексій; «Я – друга Природа» – царина оцінювання світу речей; «Я – Природа» – царина вияву різних інтересів; «Я – Універсум» – царина формування світогляду релігійних і філософських учнів, то він здійснюється під впливом цілеспрямованих процесів – спілкування, виховання – в умовах ЗДО та сім'ї, найближчого оточення, живої та неживої природи.

Існує нагальна потреба в осмисленні соціально-педагогічних умов, створених освітнім простором щодо забезпечення процесу загального розвитку, підготовки до школи і соціалізації дитини, а також у розробленні відповідно до цього умов сучасного науково-методичного й програмного забезпечення педагогічного процесу.

Питання соціалізації дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення з рідним краєм в умовах ЗДО розглядають у загальній теорії соціалізації, як один з її видів, і визначають як формування еколого-психологічних характеристик особистості через засвоєння нею історії, традицій людської життєдіяльності, елементарних екологічних понять, формування базових загальнолюдських і суспільних цінностей та особистісних якостей особистості, набуття навичок суспільної поведінки, суспільної активності.

Аналіз наукової та науково-методичної літератури дає змогу назвати складники процесу соціалізації дитини під час ознайомлення з рідним краєм в умовах ЗДО. Рідний край містить соціальні чинники, що стосуються безпосереднього оточення, ті умови життя, за яких відбувається розвиток дитини, формування способу її поведінки. Можливо через те, що перші враження про довкілля дитина отримує від природи, більшість науковців досліджують закономірності ознайомлення дошкільників з природою (Н. Веретеннікова [1], Н. Кот [4], Н. Лисенко [6], В. Маралов [7], В. Маршицька [8], З. Плохій [9], Г. Семашкіна [10], Н. Яришева [13] та ін.). Науковці вважають, що процес засвоєння дітьми знань, цінностей і понять про природу безпосередньо стосується осмислення та оцінювання взаємозв'язків між людьми і навколишнім середовищем, забезпечуючи поступальний процес соціалізації дитини в умовах освітнього простору.

Це підтверджує і К. Шевчук, вбачаючи можливість формування в дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до природи у процесі свідомого, індивідуального досвіду спілкування з навколишнім середовищем, у вибудовуванні психологічного зв'язку з різними сторонами об'єктивної дійсності [12, с. 70–72]. У нашому контексті це стосується живої та неживої природи, всього, що оточує дитину та впливає на її соціалізацію.

Необхідно зазначити, що змістовне наповнення процесу соціалізації під час ознайомлення з рідним краєм охоплює не лише природу, а й історію, традиції, народні промисли тощо. Так, Т. Котлякова, Л. Лашкова вивчали можливість та особливості ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з фольклорними творами пісенного та віршованого жанру. Ціннісне ставлення дошкільників до рідного краю засобами етнокультури (на прикладі гуцульського етнорегіону) вивчала В. Лаппо. Роль декоративно-ужиткового мистецтва в процесі формування естетичних понять у дітей старшого дошкільного віку досліджували І. Ликова, О. Соломеннікова, А. Тихонова. На думку науковців, у період дошкільного дитинства формується етнічна ідентичність – складник соціальної ідентичності особистості, психологічна категорія, що належить до усвідомлення приналежності до визначеної етнічної спільноти.

Відповідно до обраної теми дослідження, процес соціалізації дітей старшого дошкільного віку через ознайомлення з рідним краєм надасть можливість для максимального зближення

дитини не лише з природою, а й з історією, традиціями, культурною спадщиною, що закладуть підвалини моральності дитини, її готовність бути «хорошою людиною». Це дозволить у перспективі сформувати господаря власної землі, патріота своєї країни, прищепити відповідальність за все те, що залишили пращури і передати наступним поколінням. Для цього, на нашу думку, необхідно використати місцевий матеріал – той рідний край, що оточує дитину. А для того, щоб вона зрозуміла його красу і значущість необхідно долучитися тим інституціям, які опікуються процесом суспільного виховання.

Вивчення науково-педагогічної літератури, теоретичний аналіз сутності та особливостей процесу соціалізації старших дошкільників дали змогу окреслити стратегію й тактику експериментальної діяльності, сформувати необхідні вихідні положення, на яких буде ґрунтуватися впровадження соціально-педагогічних умов соціалізації у процесі ознайомлення з рідним краєм в умовах ЗДО.

З метою отримання вихідних даних нами було проведено констатувальний експеримент. Причому вибірка відповідала середньо статистичним показникам за віком, загальним розвитком, без психічно соматичних відхилень і дефектів. Завданнями констатувального етапу експерименту були:

- визначення критеріїв і рівнів соціалізованості дітей старшого дошкільного віку;
- виявлення особливостей світосприймання, ставлення до реальної дійсності в різних соціальних умовах (у ЗДО, на природі, під час екскурсії);
- з'ясування впливу емоційного сприйняття на когнітивну та поведінкову сфери дитини;
- виявлення розуміння значущості рідного краю у житті людини.

Експериментальне дослідження складалося з чотирьох структуроутворювальних етапів:

- 1) розробка програми констатувального експерименту;
- 2) здійснення експериментального вхідного дослідження;
- 3) кількісний та якісний аналіз результатів експерименту;
- 4) визначення рівнів соціалізованості дитини в умовах ЗДО.

Головним методом дослідження на цьому етапі стала дослідно-педагогічна діяльність експериментального змісту, що надала можливість виявити загальний рівень знань дітей старшого дошкільного віку про рідний край, ставлення до нього та правила і норми поведінки цієї вікової групи. У процесі діагностики рівня соціалізації дітей старшого дошкільного віку доцільно визначити критерії, що дасть змогу виявити ефективність цього виду діяльності в умовах ЗДО.

Погоджуючись з точкою зору К. Шевчука щодо формування ціннісного ставлення до рідного краю, було взято за основу такі компоненти: *пізнавально-інтелектуальний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий*. Пізнавально-інтелектуальний компонент дає змогу діагностувати рівень знань відповідно до вікових особливостей про рідний край, його флору і фауну, історичні та культурні події, традиції та їх роль у житті кожного члена суспільства. Пізнавально-інтелектуальний компонент передбачає певне ціннісне ставлення до предмета чи явища навколишньої дійсності, чітке уявлення та вичерпну інформацію, що ґрунтується на процесі пізнання довкілля, відповідно до вікових особливостей дітей старшого дошкільного віку.

Емоційно-ціннісний критерій спрямовано на визначення особистісної реакції дітей через емоційні реакції в процесі ознайомлення з рідним краєм і перебіг певних природних явищ і процесів. Емоційний компонент у цієї вікової категорії посідає чільне місце у процесі соціалізації, оскільки емоційна реакція дітей надає можливість виявити, наскільки цікавою є отримана інформація.

Важливим критерієм у процесі соціалізації є діяльнісно-поведінковий компонент, де в дітей старшого дошкільного віку відбувається часткова взаємодія та маніпулювання з предметами (елементарні навички – зібрати листя, маніпулювання сільськогосподарськими інструментами – граблі, лопата, відро, лійка тощо). У контексті характеристики цього компонента цікавими є: вміння дітей поводитися в колективі, будувати безконфліктні взаємини, контролювати емоції та настрої; перевага позитивного настрою, готовність до розв'язання проблемних

ситуацій, а також адекватне самооцінювання; позитивне сприймання себе й оточуючих, усвідомлення місця в соціумі. На засадах зазначених критеріїв і показників було визначено рівні соціалізованості дітей старшого дошкільного віку: високий, середній, низький.

У процесі проведення констатувального експерименту нами було здійснено діагностику рівнів соціалізованості дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з рідним краєм, а також якісна та кількісна обробка отриманих даних.

Так, якісний та кількісний аналіз усних розповідей дітей «Мій рідний край» свідчить про недостатню поінформованість дітей про Батьківщину. Частіше діти описують природу рідного краю, проте кожна дитина описує його відповідно до власного загального розвитку. Так, учень Женья М. розповідає про природу Голосіївського парку, використовуючи яскраві «фарби»: «казковий ліс, незвичайної форми дерева, ніби зачаровані невідомим чаклуном; співучі птахи; кришталеве повітря». Учень Сашко В. лише констатує факт, що «мікрорайон оточує ліс, він зелений, у ньому ростуть різні дерева. Природа мого району красива». Так, 6 % дітей змальовують у загальному вигляді Україну, згадують, що про наявність річок, озер і лісів; 7 % дітей розповідають про видатних людей; 11 % – про народні українські звичаї; 12 % – про відпочинок у парках і розважальних центрах разом із батьками; 15 % дітей – про релігійні свята, адже в місті проводяться певні костюмовані заходи, концерти. Натомість 25 % дітей орієнтуються в архітектурних пам'ятках історії та культури мікрорайону, міста, знають історію і можуть розповісти про них, що засвідчує участь батьків у процесі ознайомлення з рідним краєм.

Більшість дітей про рідний край розповідає фрагментарно, поверхнево, керуючись загально прийнятими висловами. Серед видатних людей рідного краю називають співаків, політиків, не пояснюючи, що саме вони зробили для рідного краю. Діти обмежуються лише називанням відомих імен і перераховуванням природних об'єктів місцевості, загальних традицій тощо. На жаль, є відповіді, що не розкривають головної мети проблеми та демонструють низький рівень знань про рідний край: «Я дуже люблю свій рідний край, там де я народився, де живу і буду жити. Мій рідний край найкращий» (Дмитро Ч.); «Моя рідна земля – це там, де я народився і виріс. Це мій Київ. Він великий і гарний» (Михайло Р.).

Графічно результати відповідей наведено на рисунку 1.

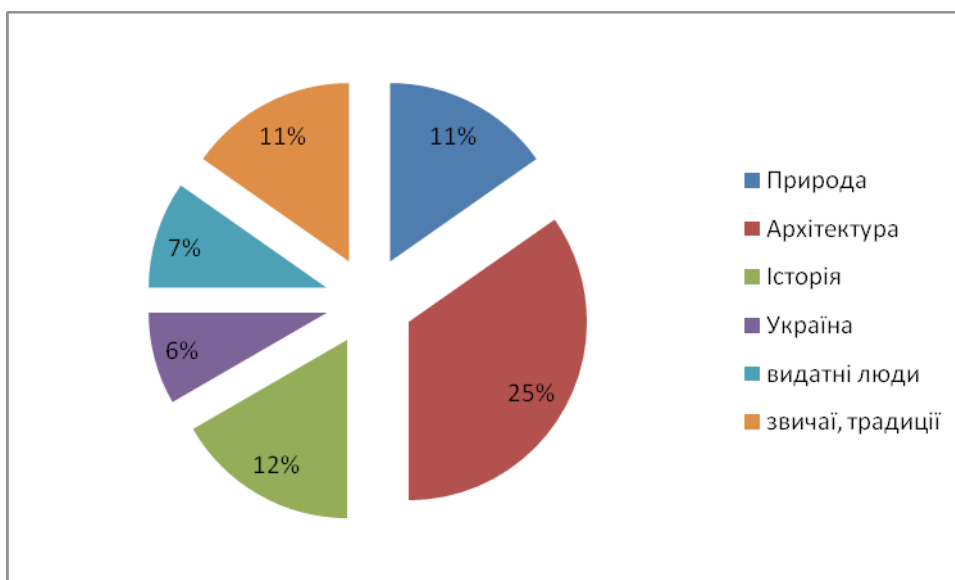

Рис. 1. Аналіз усних відповідей старших дошкільників

Аналіз другого завдання – намалювати «Мій рідний край» – продемонстрував, що більшість дітей ілюструє в малюнках багатоповерхівки, птахів, квіти, дерева. Якщо аналізувати малюнки за ідейним і змістовим спрямуванням, то більшість (36,2 %) зображає природу та

пейзажі. Цікаво, що діти зображають природу, абсолютно не властиву цій місцевості. Вони малюють гори, поля, луки, ліси. Так, 16,1 % дітей намалювали абстрактно будинок, іноді поряд з деревом або квітами. Були малюнки, на яких зображено сім'ю, розваги дітей, відпочинок з батьками, побут батьків тощо. До того ж, 8 % дітей малювали людей в українському одязі, куток оселі з іконами, писанками на столі, караваєм, вишитим рушником тощо. Наприклад, Марина Д. намалювала кобзаря з кобзою, а Дарина К. – голубе небо і поле золоті пшениці. Є незначна частина дітей (7 %), на малюнках яких зображено лише будівлю, не відтворено людей біля неї, що свідчить про самотність дитини, відсутність люблячих її людей. Це може свідчити і про певні проблеми соціалізації дитини, адже відсутнє коло особистісної взаємодії. Наявні малюнки (14,4 %), на яких зображено різних тварин як домашніх, так і диких. Так, 5 % малюнків присвячено малюванню рослин, переважно овочів і фруктів, а також дерев. Мало малюнків (лише 3 %), на яких можна побачити архітектурні об'єкти. Наприклад, учень Віталій С. намалював магазин, церкву та цирк, а Вероніка Р. – університет, церкву і театр. Окремі малюнки (3,2 %) не відповідають назві «Мій рідний край». Діти просто малювали те, що їм хотілося (дівчинку, квіти, дерево, птаха). Результати знань дітей старшого дошкільного віку про рідний край за методикою проективного малювання наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати знань дітей старшого дошкільного віку про рідний край за методикою проективного малювання

Рівні	%
Високий	8,9
Середній	51,9
Низький	39,2

Необхідно звернути увагу на певні відмінності у малюнках дітей 6- і 7-річного віку. Найбільше дітей 6-річного віку малюють природу, птахів і часто ці малюнки не відповідають заданій темі. Найменше було малюнків, де зображено споруди. Для наочності наводимо рисунок 2.

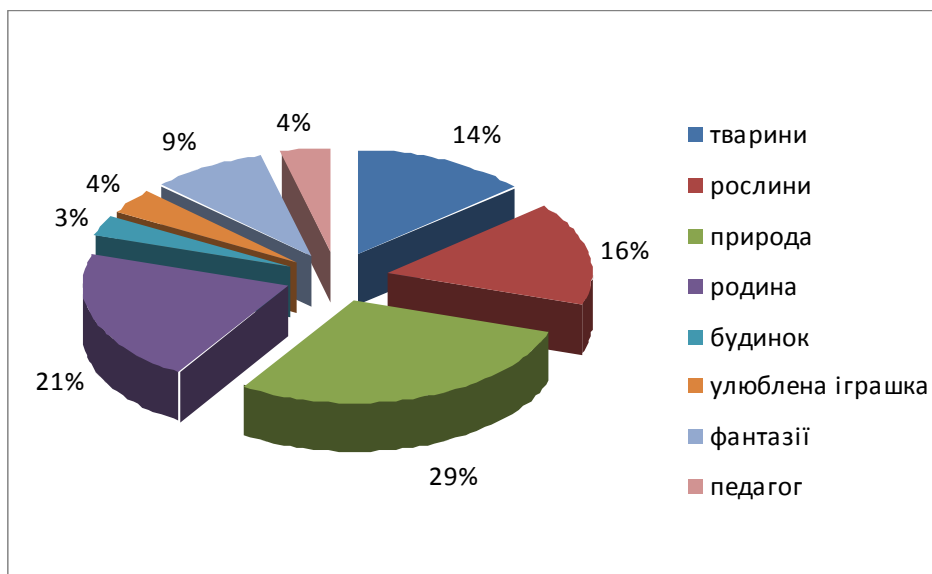

Рис. 2. Аналіз малюнків дітей 6-річного віку

На малюнках дітей 7-річного віку з'являються зображення будівель і людей. Для наочності наводимо рисунок 3.

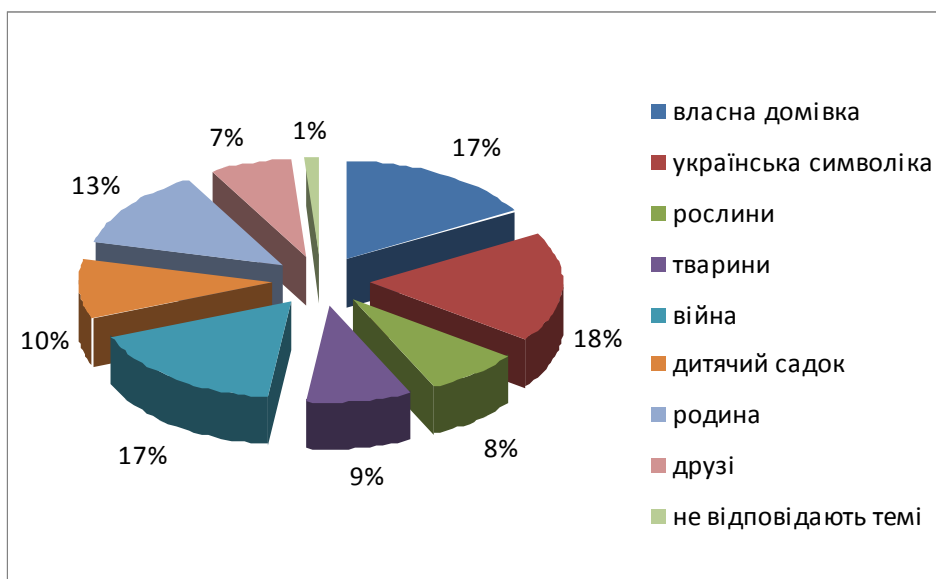

Рис. 3. Аналіз малюнків дітей 7-річного віку

Поняття «Батьківщина» 89,2 % дітей старшого дошкільного віку ототожнюють з поняттями «рідний край», а 6,9 % вихованців пояснюють його як домівку, місцевість, де народилися, 3,9 % дітей вважають, що Батьківщина – це держава, Україна. Виконуючи завдання «Назва мого міста, мікрорайону походить від...», діти лаконічно пояснювали лише назву міста Київ. Їхні відповіді здебільшого правильні (...від імені князя Кия, який заснував Київ), але не мають деталізованого роз'яснення. До подробиць і легенд вдалося лише 3,2 % дітей. На жаль, були діти (9,8 %), які зовсім не знали історії походження назви міста. На запитання «Які народні свята відзначає родина?» діти традиційно детально розповіли про Новий рік, день народження, свято міста, Святого Миколая, Пасху та Різдво. Відсутність знань про релігійні свята показало 2,1 % дітей.

Відповідно до завдань першого етапу дослідження було проведено діагностику рівня соціалізації дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з рідним краєм в умовах закладу дошкільної освіти, що містить кількісні показники щодо знань дітей та їх ставлення до рідного краю. Результати наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Складники та показники пізнавально-інтелектуального компонента на рівні констатувального етапу дослідження

Назва складників пізнавально-інтелектуального компонента	Контрольна група (у %)			Експериментальна група (у %)		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Сукупність знань та уявлень про рідний край	20,8	42,3	36,9	19,3	43,2	37,5
Сукупність умінь та навичок комунікації	15,3	53,9	30,8	16,2	53,9	29,9
Індивідуально-особистісні прояви в освітньому процесі під час ознайомлення з рідним краєм	16,5	53,4	30,1	16,5	52,8	30,7

Аналіз результатів, поданих у таблиці 2, доводить, що значна кількість дітей старшого дошкільного віку як експериментальної, так і контрольної груп, має недостатній рівень знань про рідний край – історичні пам'ятки, музеї, театри, ботанічні сади, парки тощо. Так, діти ще недостатньо розуміють зміст понять «історичні пам'ятки», «архітектурні пам'ятки» та слабо володіють інформацією про рідне місто (походження його назви, герб та символи тощо). Дещо вищий рівень знань у дітей про тваринний і рослинний світ загалом, проте конкретні знання про особливості флори та фауни рідного краю ще недостатньо сформовані.

Так, високий рівень знань про рідний край, його природу, історію, виявили майже однаково: 20,8 % дітей у контрольній та 19,3 % в експериментальній групі; середній рівень знань у контрольній групі показав 15,3 %, в експериментальній – 16,2 %; низький рівень в обох групах однаковий – 16,5 %. Отримані дані свідчать, що діти ще не мають міцних знань, а їхній світогляд перебуває на стадії розвитку. Таким чином, є можливість використовувати різні заходи для їх загального розвитку: охоплювати низку предметів, явищ, подій, усвідомлювати зв'язки між ними; організовувати активну діяльність з метою отримання нових знань і подальшої соціалізації.

Таким чином, у межах нашого дослідження процес соціалізації особистості, з одного боку, визначено як результат цілеспрямованого виховання, а з іншого – як процес активного творчого пристосування власного досвіду до соціального середовища. У процесі дослідження соціалізації дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО, ми вважали необхідним визначення соціально-педагогічного змісту та якісних показників впливу знань про рідний край і вищезазначений процес. Метою дослідження було визначення впливу рідного краю на процес соціалізації дітей в умовах ЗДО.

Отже, дослідження науковців переконують, що правильно визначити і застосувати критерії впливу на перебіг процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО в процесі ознайомлення з рідним краєм – означає знайти дієвий засіб підвищення ефективності процесу суспільного виховання. Тому на другому етапі було проведено формувальний експеримент, під час якого перевірялася правильність висунутої нами гіпотези та ефективність розробленої Програми «Рідний край як механізм впливу на соціалізацію дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти», виявлявся рівень соціалізації дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО відповідно до визначених соціально-педагогічних умов.

З урахуванням здійсненого теоретичного аналізу наукових джерел з обраної проблеми, у дослідженні особливостей соціалізації дітей старшого дошкільного віку у процесі ознайомлення з рідним краєм у Програмі пропонуємо сукупність змісту, форм, методів, що зумовлюють реалізацію вищезазначеного процесу. Форми і методи визначаються за рахунок розширення освітнього процесу в умовах ЗДО, спрямованого на загальний розвиток і соціалізацію дошкільників.

Використані літературні джерела

1. *Веретенникова С. А.* Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою / С. А. Веретенникова – Київ : [б. в.], 2009. – 248 с.
2. *Зайченко Г. А.* Філософія : підручник / Г. А. Зайченко, В. М. Саратовський, І. І. Кальний та ін. ; за ред. Г. А. Зайченка та ін. – Київ : Вища школа, 1995. – 455 с.
3. *Захарова Т. А.* Педагогічний аналіз умов соціалізації дитини дошкільного віку / Т. А. Захарова // Педагогічний дискурс. – 2015. – Вип. 19. – С. 84–89.
4. *Кот Н. М.* Педагогічні умови ефективної взаємодії дитячого садка та сім'ї в екологічному вихованні старших дошкільників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. М. Кот. – Київ : [б. в.], 1993. – 24 с.
5. *Лаппо В. В.* Формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю засобами етнокультури (на прикладі гуцульського етно регіону) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / В. В. Лаппо. – Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2008. – 287 с.

6. Лисенко Н. Педагогіка українського дошкілля : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. / Н. Лисенко, Н. Кирата. – Івано-Франківськ, 2001. – 134 с.
7. Маралов В. Психологические основы формирования активности личности детей дошкольного возраста : автореф. дис. ... д-ра психол. наук. – Череповец, 1994. – 20 с.
8. Маршицька В. Екологічне виховання: соціально-моральні задачі / В. Маршицька // Дошкільне виховання. – 2003. – № 11. – С. 7–9.
9. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників : навч. посіб. для вихователів дитячих садків / З. П. Плохій. – Київ : Дошкільне виховання, 2002. – 224 с.
10. Сємашкіна Г. М. Формування особистісних якостей дошкільників у процесі ознайомлення з природою / Г. М. Сємашкіна // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2009. – Вип. 51. – С. 196–202.
11. Соломеннікова О. А. Екологічне виховання в дитячому садку (Програма і методичні рекомендації). Для занять з дітьми 2–6 років: пер. з рос. мови / О. А. Соломеннікова. – Харків : Ранок, 2007. – 72 с.
12. Шевчук К. Філософські засади формування системи цінностей особистості / К. Шевчук // Ідеї, реалії і перспективи освітніх інновацій: філософія, психологія, методика : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Суми, 2006. – Ч. 1. – С. 70–72.
13. Яришева Н. Ф. Ознайомлення дітей з природою / Н. Ф. Яришева. – Київ : [б. в.], 2000. – С. 19–28.

References

1. Veretennykova, S. A. (2009). *Oznaiomlennia ditei doshkilnoho viku z pryrodoiu [Familiarization of children of preschool age with nature]*. Kyiv: [in Ukrainian].
2. Zaichenko, H. A., Saratovskiy, V. M., & Kalnyi I. I. (1995). *Filosofia [Philosophy]*. Zaichenko H. A. (Ed.). Kyiv: Higher school [in Ukrainian].
3. Zakharova, T. A. (2015). *Pedahohichniy analiz umov sotsializatsii dytyny doshkilnoho viku [Pedagogical analysis of the conditions of socialization of a child of preschool age]*. Pedahohichniy dyskurs – Pedagogical discourse. 19, 84-89 [in Ukrainian].
4. Kot, N. M. (1993). *Pedahohichni umovy efektyvnoi vzaïemodii dytiachoho sadka ta sim'ï v ekolohichnomu vykhovanni starshykh doshkilnykiv [Pedagogical conditions of effective interaction of kindergarten and family in ecological education of senior preschool children]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Lappo, V. V. (2008). *Formuvannia u starshykh doshkilnykiv tsinnisnoho stavlennia do ridnoho kraiu zasobamy etnokultury (na prykladi hutsul'skoho etnorehionu) [Formation in the senior preschoolers of the value relation to the native land by means of ethnoculture (on the example of the Hutsul ethnoregion)]*. *Candidate's thesis*. Ivano-Frankivsk: Precarpathian National University [in Ukrainian].
6. Lysenko, N., & Kirta, N. (2001). *Pedahohika ukrainskoho doshkillia [Pedagogy of Ukrainian preschool]*. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
7. Maralov, V. (1994). *Psykholohycheskye osnovy formirovaniya aktyvnosti lychnosty detei doshkilnoho vozrasta [Psychological bases of formation of activity of the person of children of preschool age]* *Extended abstract of candidate's thesis*. Cherepovets [in Russian].
8. Marshytska, V. (2003). *Ekolohichne vykhovannia: sotsialno-moralni zadachi [Ecological education: socio-moral problems]*. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*. 11, 7-9 [in Ukrainian].
9. Plokhii, Z. P. (2002). *Vykhovannia ekolohichnoi kultury doshkilnykiv [Education of the ecological culture of preschool children]*. Kyiv: Preschool education [in Ukrainian].
10. Siemashkina, H. M. (2009). *Formuvannia osobystisnykh yakosteï doshkilnykiv u protsesi oznaiomlennia z pryrodoiu [Formation of personal qualities of preschoolers in the process of familiarizing with nature]*. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*. 51, 196-202 [in Ukrainian].
11. Solomennikova, O. A. (2007). *Ekolohichne vykhovannia v dytiachomu sadku (Prohrama i metodychni rekomendatsii). Dlia zaniat z ditmy 2–6 rokiv [Ecological upbringing in kindergarten (Program and methodical recommendations)]*. For classes with children 2-6 years]. Kharkiv: Morning [in Ukrainian].

12. Shevchuk, K. (2006). *Filosofski zasady formuvannia systemy tsinnosti osobystosti [Philosophical principles of the formation of the system of values of personality]*. Idei, realii i perspektyvy osvitnikh innovatsii: filozofia, psykhohiia, metodyka – Ideas, realities and prospects of educational innovations: philosophy, psychology, methodology. 1, 70-72 [in Ukrainian].

13. Yarysheva, N. F. (2000). *Oznaiomlennia ditei z pryrodoiu [Familiarity with children with nature]*. Kyiv [in Ukrainian].

Hrytsyshyna Taisiia,
Kyiv, Ukraine

Results of the constitutional stage of the study of senior preschoolers' socialization levels in the process of exploring the native land in preschool education institutions

The article describes the first stage of the study of senior preschoolers' socialization levels in the process of exploring the native land in preschool education institutions – a level diagnosis that includes quantitative indicators of children's knowledge and their attitude to their native land. The data of qualitative and quantitative analysis of oral stories of children, results of knowledge of older preschool children about the native land by the method of projective drawing are given. Criteria are defined that will allow to reveal the effectiveness of this type of activity in the conditions of establishment of preschool education institution.

In recent years, the problem of social development of preschool children is on the forefront. It includes issues related to the development of the child, his upbringing, socialization, social well-being and ability to interact with the world are. Establishing the foundations of social competence contributes to the optimal entry of the child into the social world, and the social competence of the child is perceived as ability to fulfill own needs through socially acceptable ways, to implement activity in interaction with others. The first social environment for a child is the institution of preschool education, where he continues to receive elementary knowledge and skills that will form the ability to navigate environment, to acquire social life experience in accordance with the age, adequately respond to phenomena, events, people and subjects of the world, and will provide an appropriate level of readiness for school.

Key words: native land, preschool education institution, senior preschool age, social development, experimental research, criteria, diagnostics, ascertaining experiment, qualitative and quantitative data analysis.

Грицишина Таисия,
г. Киев

Результаты констатирующего этапа исследования уровней социализации старших дошкольников в процессе знакомства с родным краем в учреждениях дошкольного образования

В статье описан первый этап исследования социализации детей старшего дошкольного возраста в процессе ознакомления с родным краем в условиях учреждения дошкольного образования – диагностика уровня социализации, включающий в себя количественные показатели знаний детей и их отношения к родному краю. Приведены данные качественного и количественного анализа устных рассказов детей, результаты знаний старших дошкольников о родном крае по методике проективного рисования. Определены критерии, которые позволят выявить эффективность данного вида деятельности в условиях учреждения дошкольного образования.

Ключевые слова: родной край, заведение дошкольного образования, старший дошкольный возраст, социальное развитие, экспериментальное исследование, критерии, диагностика, констатирующий эксперимент, качественный и количественный анализ данных.